

technical means of removal of solid waste; creation of capacities for utilization of organic waste at composting plants.

The results of research allowed to form conceptual principles of providing of municipal solid waste management sphere in the regions of Ukraine, oriented to the increase of efficiency of territory naturally-economic potential use on the basis of solid wastes capitalization and minimization of their negative influence.

Key words: *municipal solid wastes, sphere of waste management, region, strategy of development, financial and economic support, balanced development.*

УДК 368 (477)

DOI 10.31395/2415-8240-2019-94-2-69-85

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

О. Т. Прокопчук, *кандидат економічних наук*

Уманський національний університет садівництва

У статті проведено оцінку рівня фінансової безпеки українського ринку страхових послуг, як ключового компонента економічної безпеки держави, що визначається низкою показників – індикаторів та здійснено їх співставлення з пороговими значеннями. Досліджено особливості функціонування аналізованого ринку в цілому, та в розрізі його галузевої класифікації (довгострокового страхування – страхування життя та загальних (ризикових) видів страхування).

Ключові слова: *ринок страхових послуг, економічна безпека, фінансова безпека, фінансова безпека страхового ринку, ключові показники страхової діяльності, індикатори фінансової безпеки*

Постановка проблеми. Становлення і подальший розвиток ринкової системи господарювання зумовлюють необхідність формування досконалого ринку страхових послуг, як особливої частини ринку фінансових послуг, в умовах соціально орієнтованої економіки та концепції сталого розвитку, в основу якої покладено виважене та збалансоване поєднання кількох складових, зокрема економічної активності, інтересів соціального характеру, а також діяльності направленої на охорону довкілля. Водночас, український ринок страхових послуг все ще знаходиться на стадії становлення, що в окремих ситуаціях не дозволяє розглядати, а відтак і застосовувати його як дієвий інструмент реалізації політики держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти пов'язані з

особливостями функціонування українського ринку страхових послуг досліджувались низкою вітчизняних вчених та практиків. У своїх роботах вчені досліджували основні тенденції розвитку страхового ринку в цілому та окремі проблемні аспекти його розвитку, вивчали особливості страхового законодавства, з'ясовували специфіку структури досліджуваного ринку.

Дослідженню факторів впливу на рівень фінансової безпеки страхового ринку, джерел їх виникнення та основних взаємозв'язків між ними у своїх працях приділяли увагу такі вітчизняні науковці, як Г.С. Бовсуновська [1], А.О. Бойко та А.А. Бойко [2], О.М. Деркач [3], О.Й. Жабинець та Н.І. Вакиряк [4].

Вчені у своїх напрацюваннях звертають увагу на те, що фінансова безпека страхового ринку, виступаючи важливою складовою економічної безпеки держави, націлена на збалансовану та фінансово стійку діяльність суб'єктів страхового ринку до внутрішніх і зовнішніх загроз.

Питання щодо фінансової безпеки країни залом, та в розрізі основних можливих загроз, у своїх роботах піднімали А.П. Лазарева [5], І.С. Луценко [6], Т.О. Луцик-Дубова [7].

Серед зарубіжних дослідників слід виділити роботи С. Барроса та П. Венке [8], Дж. Енжоларса та П. Сентіса [9], Р. Фінгера та Н. Лехмана [10], С. Лі та Х. Ченге [11], Д. Маерса [12], Ю. Білана [13], Г. Ментела [14], Б. Донкерса [15], Г. Кемені [16].

Водночас, більшість науковців у своїх роботах зупинялась на дослідженні економічної безпеки країни в цілому, та фінансової безпеки, як однієї із її ключових складових. Однак, фінансова безпека країни є досить складною багаторівневою системою, що формується з цілої сукупності підсистем: бюджетної, валютної, грошово-кредитної, боргової безпеки, безпеки страхового та фондового ринку. З огляду на це, на даному етапі питання щодо розвитку українського ринку страхових послуг в контексті забезпечення економічної безпеки країни є актуальними та вимагають дедалі більш посиленої уваги.

Методика досліджень. Для наукового вирішення поставленої у статті мети використано загальнонаукові методи наукового пізнання та дослідження економічних явищ. Теоретико-методологічною основою дослідження є, в основному, праці вітчизняних науковців і практиків, а також зарубіжних вчених, що займаються дослідженням ринку страхових послуг загалом та проблематикою його розвитку в контексті забезпечення економічної безпеки країни, зокрема. У статті використано такі методи дослідження: абстрактно-логічний, математичний, порівняння, монографічний, табличний, графічний та наукового узагальнення.

Метою статті є оцінка рівня фінансова безпека українського ринку страхових послуг, на основі низки показників – індикаторів та здійснення їх співставлення з пороговими значеннями, а також дослідження особливостей функціонування вищезазначеного ринку в цілому, та в розрізі його галузевої класифікації.

Результати досліджень. Поступове залучення України до процесів глобалізації світової економіки вимагає детального розгляду такого питання, як економічна безпека. Однією з ключових складових економічної є фінансова безпека країни. Фінансова безпека є надзвичайно складною багаторівневою системою, яка містить низку підсистем: бюджетну, валютну, грошово-кредитну, боргову безпеку, безпеку страхового та фондового ринку (рис. 1).

Рис. 1. Складові фінансової безпеки

Важливою складовою фінансової безпеки держави є фінансова безпека її страхового ринку. Остання є підґрунтям для створення дієвої системи захисту громадян, суб'єктів господарювання та держави у разі настання несприятливих подій. Крім того, страховий ринок є джерелом довгострокових інвестицій в економіку держави.

У забезпеченні фінансово-економічної безпеки держави роль страхового ринку є подвійною. З одного боку, через страхування створюється економічний механізм управління ризиками та перерозподілу фінансових ресурсів в економіці, тому від ефективності функціонування страхового ринку безпосередньо залежить можливість економічних суб'єктів мінімізувати власні ризики та підвищити стійкість до різного роду загроз. З

іншої сторони, виступаючи однією з важливих ланок фінансової системи, страховий ринок здійснює свій внесок у формування загального рівня фінансово-економічної безпеки держави.

Поняття безпеки страхового ринку, в залежності від глибини інтерпретації досліджуваної дефініції, може розглядатися з декількох позицій (рис. 2).

БЕЗПЕКА СТРАХОВОГО РИНКУ	<i>відповідно до широкої інтерпретації</i>	здатність суб'єктів даного ринку протидіяти наявним і потенційним загрозам, їх можливість ліквідувати негативні фактори впливу на функціонування страхового ринку
	<i>відповідно до вузької інтерпретації</i>	рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, що дозволяє їм своєчасно і в повному обсязі виконувати прийняті на себе зобов'язання та досягати поставлених цілей

Рис. 2. Поняття безпеки страхового ринку

На рівень безпеки страхового ринку впливає велика кількість факторів, що можуть мати як позитивний стимулюючий вплив (фактори-стимулятори), так і негативний дестабілізуючий вплив (фактори-дестимулятори або загрози). До стимуляторів відносяться фактори, високі значення яких є необхідними з економічної точки зору та які свідчать про сприятливі умови для підвищення безпеки окремих страхових компаній і страхового ринку в цілому. Наприклад, до чинників, які сприятливо впливають на функціонування страхового ринку, можна віднести: підвищення капіталізації страхових організацій та професійного рівня суб'єктів страхового ринку, удосконалення його інфраструктури, перехід компаній на міжнародні стандарти обліку та складання звітності тощо.

Фактори, які є загрозами для безпеки страхового ринку, доцільно розглядати з точки зору джерел їх виникнення – екзогенних (зовнішніх) та ендогенних (внутрішніх). Зовнішні загрози, пов'язані з екзогенними факторами впливу, зумовлюються станом і характером розвитку макросередовища та впливом імпульсів світових фінансових ринків.

У свою чергу страховий ринок відноситься до ринку фінансових послуг, а отже знаходиться в системі забезпечення фінансової безпеки держави.

Фінансова безпека страхового ринку визначається низкою показників – індикаторів фінансової безпеки, а також залежить від багатьох об'єктивних і суб'єктивних, внутрішніх і зовнішніх чинників та визначається фінансовою результативністю та ефективністю діяльності. Оцінка фінансової безпеки страхового ринку проводиться згідно з методикою розрахунку рівня

економічної безпеки України (затверджена Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277). Ця Методика розроблена з метою визначення рівня економічної безпеки України як головної складової національної безпеки держави і визначає перелік основних індикаторів стану економічної безпеки України, їхні оптимальні, порогові та граничні значення, а також методи обрахування інтегрального індексу економічної безпеки. Вона базуються на комплексному аналізі індикаторів економічної безпеки з виявленням потенційно можливих загроз економічній безпеці в Україні і застосовуються Мінекономрозвитку для інтегральної оцінки рівня економічної безпеки України в цілому по економіці та за окремими сферами діяльності. Основні індикатори та порогові значення індикаторів стану фінансової безпеки страхового ринку, рекомендовані Мінекономрозвитку України, наведено в табл. 1.

Табл. 1. Індикатори та порогові значення індикаторів стану фінансової безпеки страхового ринку України*

Показник	Порогове значення
Показник проникнення страхування (страхові премії до ВВП), %	8-12
Показник щільності страхування (страхові премії на одну особу), доларів США	не менше 140
Частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій, %	не менше 30
Рівень страхових виплат, %	не менше 30
Частка премій, що належать перестраховикам-нерезидентам, %	не більше 25
Частка сукупного обсягу статутних капіталів страхових компаній, що належать нерезидентам у загальному їх обсязі, %	не більше 30
Частка надходжень страхових премій 3-х найбільших СК у загальному обсязі надходжень страхових премій (крім страхування життя), %	10-30

*Відповідно до методичних рекомендацій Міністерства економічного розвитку і торгівлі України щодо розрахунку рівня економічної безпеки України.

Розраховані кількісні значення показників фінансової безпеки страхового ринку наведено в табл. 2. Рівень розвитку страхування в країні є одним з основних показників ефективності функціонування бізнес-середовища. Наразі український страховий ринок не можна назвати таким, що успішно розвивається.

Зупинимось на аналізі розрахованих індикаторів стану фінансової безпеки страхового ринку України більш детально.

**Табл. 2. Індикатори стану фінансової безпеки страхового ринку
за 2007-2017 рр*.**

Показник	Рік										
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Проникнення страхування, %	2,50	2,53	2,23	2,13	1,74	1,53	1,97	1,71	1,50	1,48	1,64
Щільність страхування, дол. США на одну особу	76,69	98,39	56,92	64,56	32,17	59,04	78,67	49,59	31,74	32,16	38,33
Щільність страхування, грн на одну особу	387,35	18,54	443,45	202,94	95,54	71,76	28,65	89,66	93,18	21,71	19,51
Рівень валових страхових виплат, %	23,4	29,4	32,9	26,4	21,4	23,9	16,2	18,9	27,2	25,1	24,3
Рівень поширення послуг, %	4,5	4,4	4,6	4,2	3,7	4,0	4,6	4,5	3,1	2,4	2,2
Частка довгострокового страхування в загальному обсязі зібраних страхових премій, %	4,4	4,6	4,0	3,9	5,9	8,4	8,6	8,1	7,4	7,8	6,7
Частка премій, що належать перестраховикам-нерезидентам, %	4,3	4,3	5,4	4,3	5,2	5,3	5,7	5,7	8,5	11,3	7,8

*Авторські розрахунки відповідно до методичних рекомендацій Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Джерело: данні Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (розраховано та представлено автором).

Окрім того, ключові показники розвитку страхового ринку України в розрізі галузевої класифікації останнього, зокрема страхування життя (довгострокового страхування) та загальних (ризикових) видів страхування відображено на рис. 4 та 5.

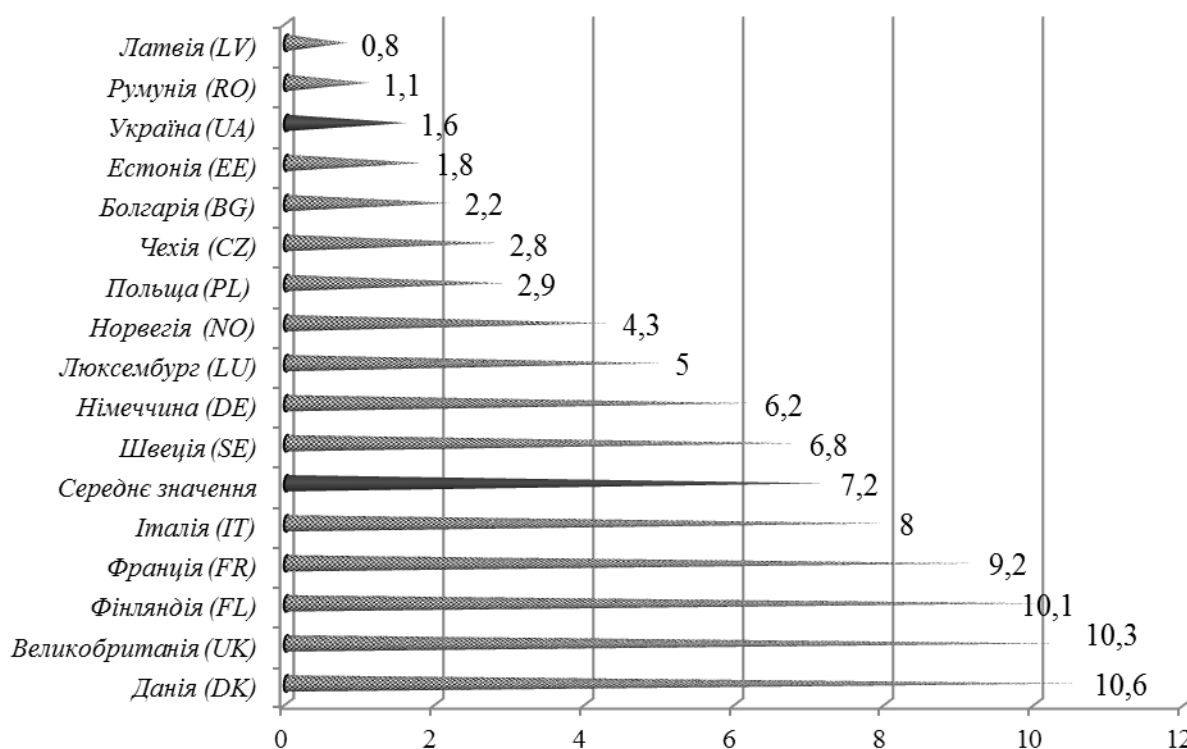
Показник проникнення страхування

Важливим показником, що характеризує розвиток страхового ринку, є проникнення страхування – відсоткове співвідношення валових страхових премій до ВВП. Показник проникнення страхування є одним із індикаторів стану фінансової безпеки страхового ринку та рівня розвитку страхової діяльності в економіці країни. Він є так званим індикатором-стимулятором, зростання рівня якого є позитивною тенденцією, що відповідно відображає вищий рівень фінансової безпеки страхового ринку та здійснює вплив стимулюючого характеру щодо рівня фінансової безпеки держави, визначаючи розвиток відносин на страховому ринку, попит на страхові

послуги, а також захищеність економічних суб'єктів від ризиків із використанням страхового механізму. Оптимальним для цього показника є значення, не менше за 8 %.

Аналізований показник в середньому за досліджуваний період (2007-2017 рр.) становив 1,91 %, найбільше значення якого встановлено у 2008 р. – 2,53 %, а найменше у 2016 р. – 1,48 %, що є суттєво меншим за розмір встановленої норми (порогове значення 8-12 %). Відповідно до отриманого значення показника проникнення страхування, рівень фінансової безпеки українського страхового ринку можна охарактеризувати як близький до небезпечного з тенденцією до його зростання.

Розглядаючи зарубіжний досвід слід зауважити, що в найбільш розвинених європейських країнах (Данії, Великобританії, Фінляндії, Франції, Італії, Швейцарії) рівень проникнення страхування є найвищим і знаходиться в межах 8–11 % ВВП. Друга група країн характеризується досить високим рівнем проникнення страхування (4–7 % ВВП). До цих країн належать Швеція, Німеччина, Люксембург тощо. Наступна група країн включає переважно країни Східної Європи (Польща, Чехія, Болгарія, Естонія та ін.) та характеризується найнижчими показниками проникнення страхування, що не перевищують 3 %. За даним показником Україна в 2017 р. обігнала такі країни, як Румунія (1,1 %) та Латвія (0,8 %) (рис. 3).

Рис. 3. Рівень проникнення страхування в розрізі деяких країн Європи у 2017 р., %

[Джерело: *European Insurance in Figures, 2017* (побудована та представлено автором)].

Середньоєвропейське значення рівня проникнення страхування у 2017 р. знаходилось в межах 7,2 %, середньоукраїнське – 1,6 % відповідно (рис. 3).

Показник щільності страхування

Проаналізуємо більш детально показник щільності страхування (розмір страхових премій на душу населення). У відповідності до міжнародних та українських стандартів за показником щільності страхування страховий ринок України залишається слаборозвиненим, незважаючи на загальну позитивну динаміку щодо зростання валових страхових премій (з 18,0 млрд грн у 2007 р. до 43,4 млрд грн у 2017 р., тобто у 2,4 рази). Так обсяг страхових премій на одну особу в Україні максимального значення сягнув у 2008 р. – 98,39 дол. США та мінімального – у 2015 р. – 31,74 дол. США, що є нижчим за мінімально встановлену норму (не менше 140 дол. США в розрахунку на одну особу) та рівень у розвинених країнах. Як порівняння, в середньому за даними 2017 р. у країнах Європи на страхування витрачалося 2260 дол. США на рік у розрахунку на одну особу (в Німеччині – 2267, Франції – 3418, Італії – 1207, Іспанії – 1680, Латвії – 112, Болгарії 138), у США – 3016 дол. на особу. Основну частку цієї суми (53 %) займають страхові премії зі страхування життя (1305 дол. США на особу).

За розміром премій на одну особу в галузевому розрізі ринку найбільше відставання України від європейських країн спостерігалось у страхуванні життя: показник щільності страхування життя у 2017 р. в Україні становив 68,4 грн або 2,57 дол. США, натомість найменший розрив за значенням показників щільності страхування спостерігався відносно загальних (ризикових) видів страхування: витрати громадян України на даний вид страхування у 2017 р. становили в середньому 753,59 грн або 28,33 дол. США на особу, тоді як в середньому у Європі – 700 дол. США на особу.

Показник рівня валових страхових виплат

Наступним показником, що характеризує розвиток страхового ринку, є рівень страхових виплат. Показник рівня страхових виплат за укладеними договорами страхування на часовому проміжку 2007-2017 рр. проявив значну волатильність (наближаючись до рівня 30 %), сягнувши максимального значення у 2009 р. – 32,9 % та мінімального – 16,2 % у 2013 р. Зважаючи на вищезазначені кількісні оцінки показника страхових виплат, рівень фінансової безпеки за цим показником можна вважати задовільним. Отримані результати свідчать, що український страховий ринок перебуває на стадії формування. Окрім того однією з причин такої ситуації є чисельні відмови страхових компаній у виплаті страхових відшкодувань через формальні причини. Розглядаючи розвинуті страхові ринки Європи, слід зазначити, що цей показник в середньому наближається до 75-80 %.

Показник рівня поширення послуг, %

Рівень поширення страхових послуг – відсоткове співвідношення

загальних активів страховиків до ВВП. Показник рівня поширення страхових послуг на часовому проміжку 2007-2017 рр. характеризувався суттєвою мінливістю та досить низькими значеннями, сягнувши максимального рівня у 2009 р. та 2013 р. – 4,6 % та мінімального – у 2017 р. – 2,2 %.

Досить низькі значення аналізованого показника зумовлені рядом чинників, ключовими серед яких слід виділити наступні: загальний низький рівень страхової культури, відсутність налагоджених способів поширення страхових послуг та ефективних методів державного регулювання.

Особливості довгострокового страхування на українському ринку страхових послуг

Характеристика ринку страхових послуг, як складної, багатofакторної динамічної, відкритої та мобільної системи вимагає відповідного структурування останнього за різними ознаками, зокрема в розрізі галузевої ознаки досліджуваній ринок поділяють на ринок страхування життя та ринок загальних (ризикових) видів страхування.

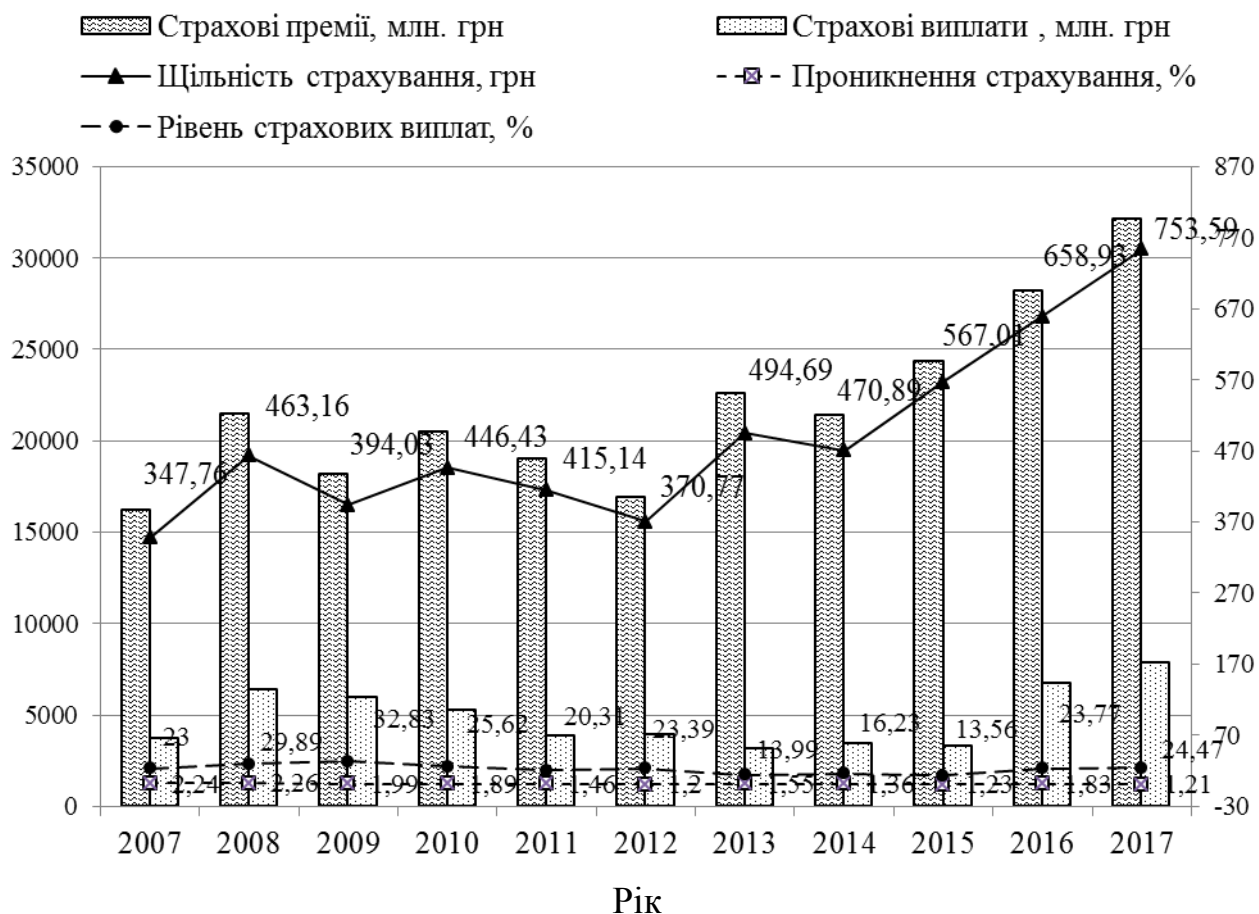
Ключові показники розвитку страхового ринку України в розрізі галузевої класифікації останнього розраховано на відображено на рис. 4 та 5.

Рис. 4. Основні показники функціонування страхового ринку в розрізі страхування життя

[Джерело: данні Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (розраховано, будовано та представлено автором)].

Здійснені розрахунки основних показників розвитку страхового ринку України в розрізі його галузевої градації на основі кількісних характеристик та макроекономічних індикаторів останнього (показників проникнення та щільності страхування, рівня страхових виплат) дозволять провести паралель між рівнями розвитку кожної із його галузей.

Рис. 5. Основні показники функціонування страхового ринку в розрізі загальних (ризикових) видів страхування (майнового страхування, страхування відповідальності та страхування від нещасних випадків)

[Джерело: данні Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (розраховано, будовано та представлено автором)].

Щодо довгострокового страхування в Україні, то, на відміну від ризикових видів страхування, його розвиток відбувається досить повільними темпами. Так частка страхування життя в загальному обсязі зібраних страхових премій демонструвала загальну тенденцію до зростання та становила 4,4 % у 2007 р. та 6,7 % – у 2017 р., середнє значення за досліджуваний період сягнуло рівня 6,3 %, що майже у 5 разів менше встановленого нормативу (не менше 30 %). Така ситуація є наслідком

низького соціального рівня розвитку, а також недовіри населення до страхових компаній.

Зовсім іншою порівняно з європейськими країнами в Україні є структура страхового ринку за галузевою ознакою, тобто за співвідношенням страхування життя та загальноризиковими видами страхування. Так, у більшості розвинених європейських країн страхування життя використовується як інструмент формування заощаджень фізичних осіб, у тому числі для накопичення коштів на пенсію, тому частка премій, отриманих від страхування життя, у таких країнах є високою (наприклад, у Швеції – 83 %, у Фінляндії – 82 %, в Італії – 78 %). Також суттєво більша частка премій зі страхування життя у цих країнах пов'язана з високим рівнем життя населення, достатністю грошових надходжень громадян для формування заощаджень, у тому числі у формі страхування життя. Якщо аналізувати середньоєвропейські показники, то частка валових страхових премій на страхування життя у загальному обсязі валових страхових премій в середньому за досліджуваний період складає близько 60 %.

Натомість в Україні ситуація є кардинально протилежною: відзначається суттєве переважання надходжень страхових премій по загальноризикових видах страхування, їх частка в середньому за досліджуваний період становила близько – 92 %.

Для України як соціально спрямованої держави надзвичайно важливим є забезпечення більш ефективного функціонування ринку страхування життя, оскільки це дозволить, з одного боку, виконувати й надалі поставлені перед нею соціальні завдання, а з іншого – активізує діяльність супутніх з ним галузей.

Розвиток перестрахування та участь у ньому нерезидентів.

Важливою складовою у розвитку страхового ринку є розвиток перестрахування та участь у ньому нерезидентів.

Показник, що характеризує частку премій, що належать перестраховикам-нерезидентам в середньому за 2007-2017 рр. становив близько 6,2 % (сягаючи мінімального рівня у 2007-2008 рр. та 2010 р. – 4,3 % та набуваючи максимального значення у 2016 р. – 11,3 %), що нижче зазначеного нормативного значення у 4 рази. Рівень фінансової безпеки страхового ринку України за цим індикатором можна вважати досить високим.

Висновки. Проведене дослідження рівня фінансової безпеки українського ринку страхових послуг, на основі відповідних показників – індикаторів та особливостей функціонування аналізованого ринку в цілому, і в розрізі його галузевої класифікації дозволило зробити наступні висновки

та узагальнення:

1. Український страховий ринок наразі перебуває на стадії розвитку та формування, маючи цілий ряд проблем та невизначеностей. Незважаючи на багато невирішених проблем, слід зазначити, що він має великий потенціал для якісного і кількісного зростання. Відтак подальший його розвиток має набути пріоритетного значення в економічному та соціальному аспектах політики держави, враховуючи її євроінтеграційні орієнтири.

2. Проведене дослідження та наведені висновки за отриманими результатами дають можливість стверджувати, що вітчизняний страховий ринок характеризується низьким рівнем розвитку та низькою забезпеченістю страхових компаній фінансовими ресурсами для виконання взятих на себе зобов'язань зокрема в розрізі довгострокових видів страхування, а також їх ефективного функціонування. Дослідження основних індикаторів фінансової безпеки страхового ринку показало загальне зниження активності ринку протягом 2007-2017 рр., що супроводжувалось значною волатильністю процесів, які відбувалися на ньому, що в свою чергу ускладнює прогнозування майбутньої ринкової ситуації.

3. Проведені розрахунки рівня фінансової безпеки страхового ринку згідно з «Методикою розрахунку рівня економічної безпеки України» дають можливість оцінити загальну ситуацію, що склалась на українському страховому ринку. Згідно з отриманими значеннями в розрізі відповідних індикаторів, рівень фінансової безпеки українського страхового ринку можна охарактеризувати як близький до небезпечного з тенденцією до його зростання. Окрім того слід зауважити, що жоден із розрахованих індикаторів стану фінансової безпеки страхового ринку України не сягає розміру встановлених порогових значень.

4. Дослідження українського ринку страхових послуг в розрізі його галузевої класифікації дозволило зробити висновок про суттєве домінування загальноризикових видів страхування над довгостроковими, що є повністю протилежним міжнародній практиці. За результатами дослідження відзначається суттєве переважання надходжень страхових премій по загальноризикових видах страхування, їх частка в середньому за досліджуваний період становила близько – 92 %, натомість на страхування життя – 8 %, відповідно. Водночас, загальноєвропейською є практика використання страхування життя як інструменту формування заощаджень фізичних осіб, у тому числі для накопичення коштів на пенсію (частка валових страхових премій на страхування життя у загальному обсязі валових страхових премій в середньому за досліджуваний період в Європі склала близько 60 %).

Література

1. Бовсуновська Г.С. Інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки страхового ринку. *Збірник наукових праць Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка»*. 2014. Том 16. № 1. С. 167-173.
2. Бойко А.О., Бойко, А.А. Теоретичні основи та практичний досвід забезпечення фінансової стійкості страхової компанії. *Економіка АПК*. 2010. № 5. С. 37-42.
3. Деркач О.М. Фактори впливу на стан фінансової безпеки страхового ринку. *Бізнес Інформ*. 2012. №. 6. С. 187-190.
4. Жабинець О.Й., Вакиряк Н.І. Фінансова безпека страхового ринку України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. № 21 (4). С.55-61.
5. Лазарева А.П. Фінансова безпека країни: загрози та основні напрями зміщення. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки*. 2014. № 27. С. 88-94.
6. Луценко І.С. Методичний підхід до оцінювання рівня податкової безпеки держави. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 12. С. 159-163.
7. Луцик-Дубова Т. О. Основні пріоритети зміцнення фінансової безпеки України. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2012. №. 22 (2). С. 277-283.
8. Barros C., Wanke P., Technology Gaps and Capacity Issues in African Insurance Companies: Selected Country Evidence. *Journal of International Development*. 2017. no. 29 (1), pp. 117-133. <https://doi.org/10.1002/jid.3098>.
9. Enjolras G., Sentis P. Crop insurance policies and purchases in France, *Agricultural Economics*. 2011. Vol. 42, No 4. P. 475-486. <https://doi.org/10.1111/j.1574-0862.2011.00535.x>.
10. Finger R. Lehmann N. The influence of direct payments on farmers' hail insurance decisions. *Agricultural Economics*. 2012. Vol. 43, No 3. P. 343-354. <https://doi.org/10.1111/j.1574-0862.2012.00587.x>.
11. Lee C., Cheng H., Cheng H. An empirical study of mobile commerce in insurance industry: Task–technology fit and individual differences. *Decision Support Systems*. 2007. Vol. 43, no.1, pp. 95-110. <https://doi.org/10.1016/j.dss.2005.05.008>.
12. Mayers D., Shivdasani A., Smith Jr., Board composition and corporate control: Evidence from the insurance industry. *Journal of Business*. 1997. Vol. 70, No 1, P. 33-62. <https://www.jstor.org/stable/2353480>.
13. Nesterchuk Y., Prokopchuk O., Tsymbalyuk Y., Rolinskyi O., Bilan Y. Current status and prospects of development of the system of agrarian insurance in

Ukraine, *Investment Management and Financial Innovations*. 2018. Vol. 15, No 3, P. 56-70. [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15\(3\).2018.05](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15(3).2018.05).

14. Prokopchuk O., Prokopchuk I., Mentel G. Index Insurance as an Innovative Tool for Managing Weather Risks in the Agrarian Sector of Economics. *Journal of Competitiveness*. 2018. Vol. 10, No 3. P. 119-131. <https://doi.org/10.7441/joc.2018.03.08>.

15. Verhoef P., Donkers B. Predicting customer potential value an application in the insurance industry. *Decision support systems*. 2001. Vol. 32, No 2, P. 189-199. [https://doi.org/10.1016/S0167-9236\(01\)00110-5](https://doi.org/10.1016/S0167-9236(01)00110-5).

16. Zubor-Nemes A., Fogarasi J., Kemény G. Farmers' responses to the changes in Hungarian agricultural insurance system. *Agricultural Finance Review*. 2018. Vol. 78, No 2, P. 275-288. <https://doi.org/10.1108/AFR-06-2017-0048>.

References

1. Bovsunovskaya, G.S. Integral Assessment of the Level of Financial Security of the Insurance Market. *Collection of Scientific Works of Ternopil National Economic University «Economic Thought»*, 2014, no. 16 (1), pp.167-173. (in Ukrainian).

2. Boyko, A.O., Boyko, A.A. Theoretical bases and practical experience of providing financial stability of the insurance company. *Economy of agroindustrial complex*, 2010, no. 5, pp. 37-42. (in Ukrainian).

3. Derkach, O.M. Factors influencing the financial safety of the insurance market. *Business Inform*, 2012, no. 6, pp. 187-190. (in Ukrainian).

4. Zhabinets, O.Y., Vakiryak, N.I. Financial safety of the insurance market of Ukraine. *Scientific herald of NLTU of Ukraine*, 2011, no. 21 (4), pp. 55-61. (in Ukrainian).

5. Lazareva, A.P. Financial security of the country: threats and main directions of displacement. *Bulletin of the Priazov State Technical University*. Series: Economic Sciences, 2014, no. 27, pp. 88-94. (in Ukrainian).

6. Lutsenko, I.S. Methodological approach to assessing the level of tax security of the state. *Scientific Herald of Kherson State University*, 2015, no. 12, pp. 159-163. (in Ukrainian).

7. Lutsik-Dubova, T.O. The main priorities of strengthening of financial security of Ukraine. *Scientific works of the Kirovohrad National Technical University*. Economic Sciences, 2012, no. 22 (2), pp. 277-283. (in Ukrainian).

8. Barros, C., Wanke, P. (2017). Technology Gaps and Capacity Issues in African Insurance Companies: Selected Country Evidence. *Journal of International Development*, no. 29 (1), pp. 117-133. <https://doi.org/10.1002/jid.3098>. (in English).

9. Enjolras, G., Sentis, P. (2011). Crop insurance policies and purchases in France, *Agricultural Economics*, no. 42 (4), pp. 475-486. <https://doi.org/10.1111/j.1574-0862.2011.00535.x>. (in English).
10. Finger, R., Lehmann, N. (2012). The influence of direct payments on farmers' hail insurance decisions. *Agricultural Economics*, no. 43 (3), pp. 343-354. <https://doi.org/10.1111/j.1574-0862.2012.00587.x>. (in English).
11. Lee, C., Cheng, H., & Cheng, H. (2007). An empirical study of mobile commerce in insurance industry: Task–technology fit and individual differences. *Decision Support Systems*, no. 43 (1), pp. 95-110. <https://doi.org/10.1016/j.dss.2005.05.008>. (in English).
12. Mayers, D., Shivdasani, A., & Smith Jr. (1997). Board composition and corporate control: Evidence from the insurance industry. *Journal of Business*, no. 70 (1), pp. 33-62. <https://www.jstor.org/stable/2353480>. (in English).
13. Nesterchuk, Y., Prokopchuk, O., Tsybalyuk, Y., Rolinskyi, O. & Bilan, Y. (2018). Current status and prospects of development of the system of agrarian insurance in Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*, no. 15 (3), pp. 56-70. [http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15\(3\).2018.05](http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15(3).2018.05). (in English).
14. Prokopchuk, O., Prokopchuk, I., Mentel, G. (2018). Index Insurance as an Innovative Tool for Managing Weather Risks in the Agrarian Sector of Economics. *Journal of Competitiveness*, no. 10 (3), pp. 119-131. <https://doi.org/10.7441/joc.2018.03.08>. (in English).
15. Verhoef, P. & Donkers, B. (2001). Predicting customer potential value an application in the insurance industry. *Decision support systems*, no. 32 (2), pp. 189-199. [https://doi.org/10.1016/S0167-9236\(01\)00110-5](https://doi.org/10.1016/S0167-9236(01)00110-5). (in English).
16. Zubor-Nemes, A., Fogarasi, J. and Kemény, G. (2018). Farmers' responses to the changes in Hungarian agricultural insurance system. *Agricultural Finance Review*, no. 78 (2), pp. 275-288. <https://doi.org/10.1108/AFR-06-2017-0048>. (in English).

Аннотация

Прокопчук Е.Т.

Развитие украинского рынка страховых услуг в контексте обеспечения экономической безопасности страны

Ключевой составляющей экономической является финансовая безопасность страны, важным элементом которой является финансовая безопасность страхового рынка.

В статье проведена оценка уровня финансовой безопасности украинского рынка страховых услуг, которая определяется рядом показателей – индикаторов и осуществлено их сопоставление с пороговыми значениями, а также исследованы особенности функционирования рассматриваемого рынка в целом, и в разрезе его отраслевой классификации (долгосрочного страхования – страхование жизни и общих

(рисковых) видов страхования).

Проведенное исследование и приведенные выводы по полученным результатам дают возможность утверждать, что отечественный страховой рынок характеризуется низким уровнем развития и низкой обеспеченностью страховых компаний финансовыми ресурсами для выполнения взятых на себя обязательств в частности в разрезе долгосрочных видов страхования, а также их эффективного функционирования. Исследование основных индикаторов финансовой безопасности страхового рынка показало общее снижение активности рынка в течение 2007-2017 гг., что сопровождалось значительной волатильностью процессов, происходивших в нем, что в свою очередь затрудняет прогнозирование будущей рыночной ситуации.

Проведенные расчеты уровня финансовой безопасности страхового рынка в соответствии с «Методикой расчета уровня экономической безопасности Украины» дают возможность оценить общую ситуацию, которая сложилась на украинском страховом рынке. Согласно полученным значениям в разрезе соответствующих индикаторов, уровень финансовой безопасности украинского страхового рынка можно охарактеризовать как близкий к опасному с тенденцией к его росту. Кроме того следует отметить, что ни один из рассчитанных индикаторов финансовой безопасности страхового рынка Украины не достигает размера хотя бы пороговых значений.

Исследование украинского рынка страховых услуг в разрезе его отраслевой классификации позволило сделать вывод о существенном доминировании обще рискованных видов страхования над долгосрочными, что полностью противоположно международной практике. По результатам исследования отмечается существенное преобладание поступлений страховых премий по обще рискованным видам страхования, их доля в среднем за исследуемый период составила около – 92%, на страхование жизни – 8%, соответственно.

В то же время, общеевропейской есть практика использования страхования жизни как инструмента формирования сбережений физических лиц, в том числе для накопления средств на пенсию (доля валовых страховых премий на страхование жизни в общем объеме страховых премий в среднем за исследуемый период составляет около 60%).

Ключевые слова: рынок страховых услуг, экономическая безопасность, финансовая безопасность, финансовая безопасность страхового рынка, ключевые показатели страховой деятельности, индикаторы финансовой безопасности

Annotation

Prokopchuk O.T.

Development of the Ukrainian Market of Insurance Services in the Context of Provision of Economic Security of the Country

A key component of the economic is the country's financial security, an important element of which is the financial security of the insurance market.

The article assesses the level of financial security of the Ukrainian insurance services market, which is determined by a number of indicators - indicators and their comparison with thresholds, as well as the features of the functioning of the analyzed market as a whole, and in terms of its industry classification (long-term insurance - life insurance and general (risk) types of insurance).

The conducted research and the conclusions drawn on the results of the obtained results provide an opportunity to state that the domestic insurance market is characterized by low level of development and low level of insurance companies' financial resources to fulfill their obligations, in particular, in the context of long-term insurance types, as well as their effective functioning. The study of the main indicators of the financial safety of the insurance market showed a general decline in market activity during 2007-2017, which was accompanied by a significant volatility of the processes that took place on it, which in turn complicates the

forecasting of the future market situation.

The calculations of the level of financial security of the insurance market in accordance with the «Methodology for calculating the level of economic security of Ukraine» provide an opportunity to assess the overall situation that has developed in the Ukrainian insurance market. According to the obtained values in the context of the relevant indicators, the level of financial security of the Ukrainian insurance market can be characterized as close to the dangerous with a tendency for its growth. In addition, it should be noted that none of the calculated indicators of the financial security of the insurance market of Ukraine does not reach the size of the threshold values.

Investigation of the Ukrainian insurance market in terms of its industry classification has allowed us to conclude that the domination of the general-risk types of long-term insurance, which is completely opposite to international practice. According to the results of the study, there is a significant predominance of insurance premiums for general risk insurance, their share on average for the period under study was about 92%, for life insurance – 8%, respectively.

At the same time, the practice of using life insurance as an instrument for the formation of savings for individuals, including for the accumulation of retirement benefits (the share of gross insurance premiums for life insurance in the total amount of gross insurance premiums is about 60% on average over the period under investigation), is common to all European countries.

Key words: *insurance services market, economic security, financial security, financial security of the insurance market, key indicators of insurance activity, financial security indicators*

УДК 338.1

DOI 10.31395/2415-8240-2019-94-2-85-94

СТРАТЕГІЧНА РОЛЬ АГРАРНОГО СЕКТРУ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Ю. О. Нестерчук, доктор економічних наук

С. Ю. Соколюк, кандидат економічних наук

Уманський національний університет садівництва

У статті розглядається стратегічна роль аграрного сектору в економіці країни – гарантування продовольчої безпеки та формування конкурентних переваг у міжнародному економічному просторі. Розглянуто структуру земельного фонду, валової продукції аграрного сектору України. Досліджено динаміку обсягів виробництва основних видів продукції рослинництва та тваринництва в Україні. Запропоновано основні напрями розвитку аграрного сектору економіки.

Ключові слова: *аграрний сектор, валова продукція, земельні ресурси, розвиток, стратегічна роль, продовольча безпека.*